

- распространение информации о региональных и отраслевых приоритетах развития экономики и вариантах государственной поддержки частных инвестиций;
- обучение руководителей предприятий и государственных служащих основам инвестиционного анализа;
- адаптация методик проведения анализа инвестиционной привлекательности регионов, отраслей применительно к условиям Украины (особенно для внутренних инвестиций).

В каждом регионе областного уровня необходимо разработать программы инвестиционно-инновационной деятельности на некоторый период времени (3-5 лет). При этом специалисты предлагают формировать задания на каждый год с привлечением инвестиций и системной местных льгот для инвесторов, которые будут осуществлять реальные проекты в разных отраслях экономики региона.

1. Васильченко С. М. Теоретичні основи інвестування // Фінанси України. – 2001. – №1. – С.93-98.

2. Захарін С. В. Моніторинг інвестиційного клімату // Фінанси України. – 2001. – №1. – С.111-117.

3. Камакин В. Инвестиции в экономику Крыма // Экономист. – 2000. – №11. – С.60-61.

4. Маренко А.В., Принц Г.В., Патица Н.І., Приб К.А. Проблеми залучення іноземних інвестицій в економіку України // Фінанси України. – 1999. – №7. – С.34-44.

5. Чумаченко Н. Направления инвестиционной политики в промышленности // Экономика Украины. – 1999. – №11. – С.12-19.

Получено 17.02.2006

УДК 330.009.12

Н.А.БУЛАХ

Черкаський державний технологічний університет

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ МЕТОДІВ ОЦІНКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНУ

Розглядаються питання ефективності різних методів оцінки конкурентоспроможності регіону. Пропонується перелік показників для побудови найбільш комплексної оцінки конкурентоспроможності регіону та розроблено індикатори рейтингової оцінки інвестиційного потенціалу регіону.

Соціально-економічна система регіону постійно перебуває під впливом інтеграційного простору, усередині якого відбувається розвиток відтворювальних взаємозв'язків всіх суб'єктів економічної системи. На сучасному етапі побудови в Україні економіки ринкового типу задачі розробки ефективної методики оцінки конкурентоспроможності як в цілому країні, так і кожного регіону зокрема, набувають особливої актуальності.

Визначення напрямків економічного розвитку регіонів та забезпечення їх якісного рівня проводяться дослідниками в багатьох країнах світу. Питання оцінки та підвищення конкурентоспроможності регіону досліджуються у працях вітчизняних та російських науковців: В.В.Антонова, І.М.Вахович, З.В.Герасимчук, А.Г.Гранберга, Л.М.Зайцевої, Г.Б.Поляка [1-4] та ін. Але напрями та проблеми розробки ефективної та чіткої методики оцінки конкурентоспроможності регіону в українській науковій думці досліджені недостатньо.

Вищезазначене обумовило мету даної роботи – порівняти існуючі методи оцінки конкурентоспроможності регіону та розробити напрями їх удосконалення.

Оцінка конкурентоспроможності регіону являє собою досить складний процес. Оцінка ця завжди є імовірнісною. При її визначенні використовується ряд методів і враховується безліч показників.

При визначенні рівня конкурентоспроможності регіону важливим є співвідношення в регіоні конкуренції і монополії. Оцінка конкурентоспроможності регіону деякою мірою визначається рівнем монополізації виробництва даного регіону. Загальна характеристика діяльності підприємств-монополістів показує досить високий рівень монополізації в Україні. Але кожний регіон має власний рівень монополізації виробництва. Залежно від переважних галузей виробництва чи комплексів у регіоні визначається рівень його монополізації за виробництвом. Вихідною є саме перевага галузей виробництва в регіоні. Так, найбільший ступінь монополізації – в чорній і кольоровій металургії, хімічній промисловості. Відносно низький рівень монополізації – в легкій, харчовій, лісотехнічній промисловості. Отже, регіони, де переважає перша група галузей, мають можливість монопольного виходу на внутрішній ринок, тобто мають конкурентні переваги по цій позиції. При цьому як надмірна монополізація виробництва регіону, так і мала монополізація виробництва регіону скорочують його конкурентні можливості.

Для забезпечення конкурентоспроможності регіону дуже важливим є знаходження конкурентних стратегій. При цьому конкурентоспроможність забезпечується тільки комплексним використанням усіх можливостей регіону, виробленням відповідних стратегій конкурентної поведінки та їх реалізацією.

Оцінка конкурентоспроможності регіону залежить від того, яку конкурентну стратегію обирає регіон. На наш погляд, найбільш ефективною є експлерентна конкурентна стратегія як інноваційна стратегія, що дозволяє регіону виходити на міжрегіональний конкурентний ринок з інноваційними технологіями, інноваційними товарами, послуга-

ми. При такій стратегії відбувається вертикальна інтеграція, реалізується синергетичний ефект об'єднання зусиль учасників конкурентного процесу регіону [5, с. 64]. Однак при виборі будь-якої конкурентної стратегії регіон завжди буде платити альтернативну ціну, не обравши іншу стратегію.

Наведені підходи до оцінки конкурентоспроможності регіону є непрямими. Поряд з ними існують методи, орієнтовані на використання математичних методів. Так можна провести цю оцінку, використовуючи оцінку людського потенціалу регіону, матеріальної бази розвитку, рівня розвитку управління, соціально-політичного стану регіону, його інвестиційної активності. Такою методикою можна користуватися, на наш погляд, в основному при виявленні рівнів конкурентоспроможності районів усередині області. Рівень же конкурентоспроможності на міжрегіональному рівні, здається, таким чином не можна виявити, оскільки занадто різними є конкуруючі регіони за всіма названими параметрами, немає об'єднуючої основи регіонального єдиного управління.

Рейтингові оцінки конкурентоспроможності також є досить обмеженими в застосуванні. Причому ця оцінка здійснюється не в цілому за конкурентоспроможністю регіону, а тільки за її складовими характеристиками. Ми вважаємо, що і цей підхід можна використовувати, але тільки при оцінці внутрішньорегіональної конкурентоспроможності.

Зазначені підходи до оцінки конкурентоспроможності регіону повинні враховуватися при розробці оптимальної комплексної оцінки. Тільки раціональне поєднання переваг розглянутих методів оцінки конкурентоспроможності регіону може дати позитивний результат і дозволити оцінювати конкурентоспроможність, співвідносити регіони один з одним і, як результат, розробляти програми забезпечення зростання конкурентоспроможності конкретного регіону. Рейтингове порівняння не може бути визнане як єдина оцінка стану економіки регіону, але враховувати його необхідно, у тому числі й при визначенні стратегій забезпечення конкурентоспроможності регіону.

Методично важливо для оцінки конкурентоспроможності регіону виявляти в динаміці якість управління бюджетом. Тут традиційно враховуються: доходи з трансфертами, податковими надходженнями тощо і витрати бюджету, його дефіцит, позабюджетні фонди. На наш погляд, цей традиційний підхід не може оцінити конкурентоспроможність регіону, тому що лише в найзагальнішому вигляді показує фінансову ситуацію регіону. Але введення додаткових даних розширює можливості оцінки конкурентоспроможності регіону. До таких додатко-

вих даних відносяться:

- кредитна заборгованість бюджету по оплаті праці;
- прострочена кредиторська заборгованість бюджету по оплаті комунальних послуг;
- середній рівень оплати комунальних послуг населенням;
- середній тариф на електроенергію для промислових підприємств, населення;
- прострочена кредиторська заборгованість бюджету по оплаті паливно-енергетичних ресурсів;
- розмір податкових пільг, наданих регіоном підприємствам, розташованим на його території.

Ці показники дозволяють значно поглибити аналіз фінансового стану і фінансового клімату в регіоні. Проаналізовані комплексно, ці дані дозволяють приблизно оцінити те фінансове становище, у якому знаходиться регіон у даний момент. Оскільки показники будуть розраховуватися в динаміці, то картина конкурентоспроможності буде представлена у вигляді тенденцій, що формуються. Відразу ж можна буде знайти ті складності, ризики, які існують у конкурентоспроможності будь-якого регіону. Можна буде визначити коло заходів для забезпечення зростання цієї конкурентоспроможності. Крім названих показників, необхідно визначати в динаміці іноземні інвестиції, у тому числі у валюті.

Таким чином, визначальну роль в оцінці конкурентоспроможності регіону покликані зіграти фінансові показники регіональної економіки і якість управління регіональним бюджетом. При цьому значення мають не традиційні показники цих процесів, а аналітичні, розрахункові показники. Саме вони дають уявлення про певні грані конкурентоспроможності регіону.

Однак оцінити конкурентоспроможність регіону тільки за цією методикою просто неможливо. Тільки сукупна оцінка з урахуванням рівня використання потенціалів регіону, ступеня використання цих потенціалів, значущості для регіону монопольних виробництв, вибору конкурентної стратегії дозволить підсилити науковість оцінки конкурентоспроможності регіону. Використання рейтингів регіону за різними його характеристиками у зіставленні з іншими регіонами України дозволяє розширити підходи до оцінки конкурентоспроможності регіону.

Розрахунок конкурентоспроможності регіону може бути здійснений за такими коефіцієнтами:

- 1) питома вага сукупного боргу регіону до обсягу бюджету регіону.

Цей коефіцієнт має орієнтир – менший чи дорівнює одиниці, тобто $K_1 \leq 1$;

- 2) відношення витрат по обслуговуванню сукупного боргу регіону до усіх витрат бюджету регіону – $K_2 < 0,15$;
- 3) відношення дефіциту бюджету регіону до сукупного доходу цього бюджету – $K_3 < 0,15$;
- 4) відношення поточних витрат бюджету регіону до його доходів – $K_4 < 1$;
- 5) питома вага кредитів, виданих юридичним особам регіоном, у загальних витратах бюджету регіону – $K_5 < 0,03$.

Оцінка конкурентоспроможності регіону потребує наявності нормативів, граничних значень найважливіших показників соціально-економічного стану регіону [6, с.87]. Ці граничні значення формують своєрідний коридор конкурентних значень, прийнятного ризику величини тих чи інших показників, який може бути прийнятий даним регіоном, щоб стати досить високо конкурентоспроможним у міжрегіональних відносинах.

Особливо важливою є оцінка інвестиційного потенціалу регіону, його інвестиційної привабливості, оскільки саме інвестиційний потенціал є визначальним у сучасному розвитку конкурентоспроможності регіону. Оцінка конкурентоспроможності регіону, що здійснюється різними методами, із залученням різних показників, як правило, дає різні значення цієї конкурентоспроможності. У зв'язку з цим значущою є рейтингова оцінка інвестиційного потенціалу регіону, зважена за такими індикаторами:

- споживча оцінка інвестиційного потенціалу;
- трудова оцінка цього потенціалу регіону;
- інтелектуальна оцінка цього ж потенціалу;
- виробнича оцінка;
- інфраструктурна оцінка;
- фінансова оцінка;
- інноваційна оцінка;
- інституціональна оцінка;
- природно-ресурсна оцінка.

Подібна комплексна оцінка інвестиційного потенціалу регіону, на наш погляд, дозволяє повніше виявити, яке ж дійсне становище регіону в умовах міжрегіональної конкуренції в країні, яка конкурентна привабливість регіону.

По-перше, значення інвестиційного потенціалу регіону при виявленні реальної конкурентоспроможності регіону є домінуючим.

По-друге, всі названі індикатори досить повно представляють потенціал регіону в цілому, конкурентну привабливість, а отже, конкурентоспроможність визначеного регіону.

Таким чином, розглянуті підходи до оцінки конкурентоспроможності регіону повинні враховуватися при розробці оптимальної комплексної оцінки. Тільки раціональне поєднання переваг розглянутих методів оцінки конкурентоспроможності регіону може дати позитивний результат і дозволити оцінювати конкурентоспроможність, співвідносити регіони один з одним і, як результат, розробляти програми забезпечення зростання конкурентоспроможності конкретного регіону.

1. Антонов В.В., Зайцева Л.М. Методика комплексної оцінки соціально-економічного розвитку області та її адміністративно-територіальних одиниць (на прикладі Дніпропетровської області). – Дніпропетровськ.: ДРІДУ НАДУ, 2004. – 36 с.

2. Герасимчук З.В., Вахович І.М. Організаційно-економічний механізм формування та реалізації стратегії розвитку регіону. – Луцьк: ЛДТУ, 2002. – 248 с.

3. Гранберг А.Г. Основы региональной экономики. – М.: ГУ ВШЭ, 2001. – 495 с.

4. Поляк Г.Б. Территориальные финансы. – М.: Вузовский учебник, 2003. – 478 с.

5. Ларина Н.И., Кисельников А.А. Региональная политика в странах рыночной экономики. – М.: Экономика, 2003. – 172 с.

6. Чижов Л.П. Удосконалення розробки регіональних інвестиційних програм // Фінанси України. – 2000. – №9. – С.87-89.

Отримано 22.02.2006

УДК 330.368 : 347.27

В.М.РОМЕНСЬКА

Донецький державний інститут штучного інтелекту

ІПОТЕКА ЯК ВАРІАНТ „ЗАВУАЛЬОВАНИХ” НЕФОРМАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Розглядається зміст іпотеки як варіанту економічних відносин, що виникають на ринку нерухомості з приводу задоволення нагальної потреби в забезпеченні житлом з боку населення і отримання прибутку з боку іпотечних гравців, досліджено природу цих відносин з точки зору наявності передумов формування “завуальованого” неформально-го простору економічної взаємодії.

Поняття іпотеки ("mortgages" – *англ.* позика на покупку житла) як застави на нерухоме майно (землю, виробничі або житлові будівлі) з метою отримання довготермінового кредиту, змістовне за суттю, і вимагає зосередження уваги на розгляді найбільш дискусійного питання сьогодишньої іпотечної практики з суспільної точки зору – житлових будівель.

Економічні відносини, що виникають з приводу задоволення населенням потреби у житлі за рахунок кредитування під заставу з боку комерційного банку і цілої низки учасників ринку нерухомості факти-